Länsstyrelsen Stockholm

Regeringskansliet
Klimat- och näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar över delredovisning över vilka arter som bör vara nationellt fridlysta (KN2026/00195)

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Stockholms län (Länsstyrelsen) har granskat delredovisningen av förslag till nationellt fridlysta arter samt kompletterande konsekvensutredningen som Naturvårdsverket tagit fram. Förslagna arter har även granskats utifrån de kriterier och kategorier som regeringen fastställt och som ska ligga till grund för Naturvårdsverkets uppdrag. Då uppdraget kopplar an till det förslag till artskyddsregelverk för nationellt fridlysta arter (Promemorian, *Skyddet genom nationell fridlysning anpassas till arternas skyddsbehov och andra angelägna intressen* (KN2025/01529)) har förslagna arter även granskats utifrån de fyra skyddskategorier som föreslogs i promemorian tillsammans med de förslagna skydd och undantag som framgick i denna.

Länsstyrelsen har inte haft tillgång till den nya rödlistan vid granskning av förslaget på nationellt fridlysta arter.

Länsstyrelsen avstyrker förslaget om att regionalt fridlysa ramslök i Stockholms län. Detta då förslaget inte kommer ge ett effektivt skydd i enlighet med syftet samt medföra en mycket svårutredd tillsyn som

inte kommer kunna prioriteras framför annan mer prioriterad tillsyn.

I övrigt önskar också Länsstyrelsen att lämna synpunkter på den nu aktuella delredovisningen samt på konsekvensutredning, i den del som direkt berör Länsstyrelsen.

Synpunkter på delredovisning av förslag till nationellt fridlysta arter

Synpunkter på förslagna arter/artlista - Kriterium 1.1

Länsstyrelsen har granskat ett stickprov av de 166 arter som redovisas under kriterium 1.1 och bedömer att analysen av huruvida fridlysning är det mest lämpliga verktyget för att begränsa hoten på de föreslagna arterna är bristfällig. Här redovisas bland annat arter vars minskning främst beror på igenväxning, arter som är ytterst svåra att artbestämma samt arter som sprider sig från odlingar eller är beroende av mänsklig störning och ruderatmarker. Som exempel kan här nämnas elegant brosklav, humelsuga och kattmynta. Mot denna bakgrund bedömer Länsstyrelsen att det kan förekomma en risk att fridlysning införs i fler fall än vad som är motiverat. Detta skulle också kunna medföra ökade behov av inventeringar och utredningar samt leda till längre ledtider, handläggningstider samt högre kostnader för såväl verksamhetsutövare, markägare, kommuner med flera.

Utöver vad som anförts ovan vill Länsstyrelsen också framhålla att en fridlysning av flera av de nu föreslagna skalbaggsarterna riskerar att få oönskade och kontraproduktiva effekter ur naturvårdssynpunkt. Inventering av svårpåträffade insektsarter förutsätter ofta användning av fönsterfällor och liknande metoder, vilka typiskt sett medför att individer avlivas. En fridlysning skulle därmed innebära att inventeringar inom stora delar av landet, där dessa arter kan förväntas förekomma, blir förbjudna och kräver dispens. Detta skulle riskera att försvåra samt fördröja kunskapsuppbyggnaden av insektsfaunan i värdefulla naturmiljöer.

I övrigt har Länsstyrelsen inga synpunkter på de arter som har redogjorts för under kriterium 1.1. Länsstyrelsen har heller inga ytterligare synpunkter på hur Naturvårdsverket här tolkat kriterierna.

Synpunkter på förslagna arter/artlista - Kriterium 1.2

Länsstyrelsen har inga synpunkter på de arter som redogjorts för under kriterium 1.2 eller hur Naturvårdsverket tolkat regeringens kriterier/förutsättningar.

Synpunkter på förslagna arter/artlista - Kriterium 2.1

Enligt förslaget omfattas ett flertal vanligt förekommande lummerarter av detta kriterium (livskraftig enligt rödlistan), exempelvis revlummer och mattlummer. Det anges eller beskrivs varken om arterna idag utnyttjas i sådan omfattning att deras bevarandestatus kan riskera att påverkas, eller att någon bedömning har gjorts som tyder på att fridlysning fortfarande är nödvändigt för att säkerställa gynnsam bevarandestatus för aktuella arter.

Enligt Länsstyrelsens är det därmed oklart om det föreligger skäl att anta att arternas gynnsamma bevarandestatus riskerar att påverkas negativt av insamling. Mot denna bakgrund ifrågasätter Länsstyrelsen behovet av att fridlysa vanliga och icke rödlistade lummerarter. Om det emellertid förekommer rödlistade lummerarter som är svåra att artbestämma och som kan förväxlas med icke rödlistade arter, bedömer Länsstyrelsen att det dock kan finnas skäl att även fridlysa de icke rödlistade arterna.

I övrigt har Länsstyrelsen inga ytterligare synpunkter på de arter som redogörs för inom kriterium 2.1 samt instämmer i de avvägningar och bedömningar som naturvårdsverket här har föreslagit.

Synpunkter på förslagna arter/artlista - Kriterium 2.2

Naturvårdsverket föreslår att arter ska kunna fridlysas även om de bedöms vara livskraftiga på nationell nivå. Detta ska enligt förslaget kunna ske om en art är, eller riskerar att bli, märkbart negativt påverkad i hela eller delar av sitt utbredningsområde, exempelvis till följd av insamling. Länsstyrelsen uppfattar det därmed som att fridlysning kan komma att föreslås avseende enbart regionala bestånd i vissa län. Av de fastställda kriterier/förutsättningar som regeringen givit Naturvårdsverket framgår dock inte tydligt att sådana överväganden kan hänföras till kriterium 2.2, medan detta åtminstone uttryckligen anges i fråga om kriterium 2.1.

Enligt det nu aktuella förslaget ska plockning av ramslök förbjudas i Stockholms och Kalmar län om det sker i syfte att sälja eller för andra kommersiella ändamål eller att gräva och dra upp exemplar av dem med rötterna. Förslaget är utformat i enlighet med de skydd och undantag som redovisas i promemorian och går även att jämföras med hur lagstiftningen idag ser ut för exempelvis arten liljekonvalj inom Stockholms län (som enligt förslaget nu ska tas bort).

Även om det skulle föreligga ett skyddsbehov av att begränsa en omfattande kommersiell plockning av ramslök inom Stockholms län, bedömer Länsstyrelsen att den föreslagna regleringen inte kommer medföra ett effektivt skydd i enlighet med lagförslagets syfte. Skälet till detta är att det enligt Länsstyrelsens bedömning kommer vara mycket svårt och resurskrävande, att så som lagförslaget ser ut, bedriva någon tillsyn av efterlevnaden. Länsstyrelsen avstyrker därmed förslaget i denna del.

Även om annonsering eller försäljning uppmärksammas torde det vara näst intill omöjligt att fastställa om ramslöken plockats lovligt, alternativt om den härrör från odling. Även vid tillsyn i fält, om allmänhet påträffas med större mängder plockad ramslök, bedöms det vara förenat med betydande bevissvårigheter att styrka att plockningen sker i kommersiellt syfte eller för försäljning. Det framstår därmed, enligt Länsstyrelsens bedömning, som osannolikt att överträdelser i praktiken ska kunna föras i bevis i avsaknad av ett erkännande från en misstänkt. Mot bakgrund av detta bedömer Länsstyrelsen att denna tillsyn inte kommer kunna prioriteras framför annan mer prioriterad tillsyn.

Även mistel omfattas av samma kriterium och skyddskategori enligt förslaget. För mistel föreslås att kommersiell plockning ska vara tillåten inom Mälardalslänen, men vara förbjuden i övriga län.

Länsstyrelsen bedömer att motsvarande tillsynsproblem som redovisats avseende ramslök uppstår även i detta fall (dock med viss reservation om nuvarande undantag enligt 12§ artskyddsförordningen ska kvarstå). Om det är tillåtet att fritt plocka eller samla in mistel inom Mälardalslänen för att därefter saluföra arten i andra län, blir det i praktiken mycket svårt att kontrollera var insamlingen har skett och om den har omfattats av tillåten eller otillåten insamling. Förutsättningarna för en effektiv och rättssäker tillsyn bedöms därmed även i detta fall vara mycket begränsad. Utöver detta ser Länsstyrelsen även en viss risk med att tillåta

kommersiell plockning i vissa län, då detta skulle kunna bidra till ett ökat kommersiellt uttag som på sikt skulle kunna leda till en minskning av arten i de län där fridlysning inte längre råder.

Länsstyrelsen ställer sig även frågande till att Naturvårdsverket, inom kriterium 2.2, har föreslagit att renlavar (sex arter) samt fönsterlav ska omfattas av nationell fridlysning. Detta utan att närmare redovisa skälen för detta ställningstagande. Även om artgruppen omnämns i EU:s art- och habitatdirektiv bilaga 5 över arter som kan behöva särskilda förvaltningsåtgärder, innebär detta enligt Länsstyrelsens mening inte att dessa arter självklart ska vara fridlysta. Fridlysning bör enbart ske om arterna hotas av kommersiell insamling eller uppgrävning.

Länsstyrelsen kan inte finna att det någonstans i underlaget redovisas huruvida arterna utnyttjas i sådan omfattning att deras bevarandestatus påverkas, eller varför Naturvårdsverket landat i att ett förbud är nödvändigt för att skydda arterna.

Enligt Länsstyrelsens vetskap är dessa lavar allmänt förekommande, (livskraftiga enligt rödlistan) och inte utsatta för något påtagligt hot. Länsstyrelsen kan därmed inte se några tydliga skäl till att förslagna arter bör fridlysas.

Det bör även framhållas att avlägsnande och insamling av lavtäcken inte heller bedöms omfattas av allemansrätten och således inte får ske utan markägarens medgivande.

Synpunkter på konsekvensutredning av förslag till nationellt skyddade arter

Länsstyrelserna ansvarar, vilket framgår av konsekvensutredningen, för tillsyn över artskyddet tillsammans med Skogsstyrelsen samt för handläggning av ärenden om dispens från förbuden i fridlysningsbestämmelserna. Inom tillsynsuppdraget ingår även tillsyn och bedömning i samband med plan- och exploateringsprojekt, där Länsstyrelsen rådfrågas, granskar, yttrar sig samt kan inleda och bedriva tillsyn.

Med anledning av det nya regelverket och den uppdaterade artlistan över nationellt fridlysta arter ser Länsstyrelsen ett behov av ökade resurser för information- och vägledningsinsatser. Dessa insatser

behöver riktas såväl till allmänheten, till kommunerna med flera. Detta eftersom länsstyrelserna ofta är den myndighet dit frågor om skyddade och fridlysta arter främst hänvisas till, utöver åtgärder som berör skogsbruk där Skogsstyrelsen är tillsynsmyndighet.

För de arter som föreslås bli nationellt eller regionalt fridlysta och som tidigare inte omfattats av fridlysning kan det krävas särskilt tydliga informationsinsatser. I annat fall finns en ökad risk för att allmänheten oavsiktligt kan begå artskyddsbrott.

Mot kommunerna kan även ytterligare vägledningsinsatser bli nödvändiga, både för pågående och framtida plan- och exploateringsprojekt. Av konsekvensutredningen framgår att det i dagsläget inte är fullt ut klarlagt hur den föreslagna artlistan kommer påverka exempelvis planarbetet. Det anges dock att den nya listan kan medföra behov av att komplettera redan framtagna underlag, vilket kan innebära ökade kostnader för kommuner och exploatörer samt i vissa fall kräva mer genomgripande anpassningar av bebyggelseplaneringen.

De som medverkat i beslutet om detta yttrande

Beslutet om detta yttrande har fattats av vikarierande länsöverdirektör Lotta Medelius-Bredhe med miljöhandläggare Jonas Fjellstedt som föredragande. I den slutliga handläggningen har också miljödirektör Johanna Lindgren medverkat

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Kopia

kn.nm@regeringskansliet.se